

ресурсно-екологічного стану України необхідно в найкоротший термін (з урахуванням специфіки розвитку української економіки і наявних вітчизняних наукових досліджень) розробити і впровадити в життя мотиваційну модель по залученню екологічно орієнтованих інвестицій в економіку нашої країни.

Список літератури

1. Ильичёв Р. Искусство привлекательности. // Бизнес.-09.09.2002. - №37 (504). - С.12-13.

2. Советский энциклопедический словарь. / Гл.ред. А.М. Прохоров. - 3-е изд. - М.: Энциклопедия, 1985 - 1600 с.

3. Бланк И.А. Основы инвестиционного менеджмента. Т.1. - К.: Эльга - Н, Ника-Центр, 2001.-536 с.

4. Sustainable Development Finance: Opportunities and Obstacles. United Nations. - New York, 1996.- 346 p.

5. "Об Основных направлениях государственной политики Украины в области охраны окружающей среды, использования природных ресурсов и обеспечения экологической безопасности." Постановление Верховной Рады Украины от 5 марта 1998г. № 198/98 - ВР// Ведомости Верховной Рады Украины.-1998.- №38-39.

6. Лапко Е. Экологический фактор в инновационной деятельности. // Экономика Украины. - 1998. - №8. - С.69-75.

7. Сахаев В.Г., Шевчук В.Я. Економіка і організація охорони навколишнього середовища. - Київ.: Вища школа, 1995.-272 с.

8. Cairncross F. Green, Inc.- London, 1995. - 289 p.

О.Г. СИЧОВ,

Криворізький економічний інститут

Київського національного економічного університету

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИВОРІЗЬКОГО МОНО ПРОДУКТОВОГО РЕГІОНУ

Інституціоналізм не має єдиного значення, не має єдиної економічної теорії. Так, Веблен вважав основою психологію і біологію (психолого-біологічний), Коммонс – психологію і право (соціально-правовий), Мітчел – дуже велику групу не економічних явищ (імпіричний), Гелбрейт – техніку, яка визначалась ним як використання знань для вирішення конкретних економічних завдань (соціальний). Але всіх їх поєднує методологія інституціоналізму: використання соціології, соціально-групової психології, що дозволяє відобразити деякі соціальні сторони соціального життя. Ця течія виправдовує існування державно-монопольного капіталізму. Втручання держави в економіку показується як введення соці-

ального контролю над виробництвом або організація регульованої економіки. На перше місце при цьому висувуються питання про те, як різного роду соціальні, правові, етичні процеси впливають на економічний розвиток капіталізму. Крім того, була поставлена проблема організації і правового оформлення економічних відносин ринку.

Розвиток регіональної економіки може здійснюватися і без втручання держави. Але краще, якщо цей процес буде контролюватися державою, що дасть можливість вдосконалити процеси економічного розвитку на рівні країни, а не лише регіону, що забезпечить економічне зростання в цілому.

В умовах ринкової економіки будь-яка економічна діяльність в кінцевому результаті скерована на отримання максимального прибутку. Водночас висока прибутковість досягається не сама по собі, а є результатом певної активної діяльності суб'єктів ринку. Така діяльність отримала назву підприємництва, яке можна визначити як організаційно-господарське новаторство на основі використання нових можливостей. Більш конкретно зміст підприємництва розкривається в Законі України "Про підприємство", де сказано: "Підприємство – це самостійна ініціатива, систематична, на власний ризик діяльність по виробництву продукції, виконанню робіт, наданню послуг та заняття торгівлею з метою отримання прибутку". Неодмінним компонентом підприємництва є персональна економічна, а не колективна адміністративна відповідальність за результати роботи, при якій практично не можливо було знайти як конкретного винуватця за збитки, так і того, хто найбільше сприяв успіху.

Підприємство в усіх формах власності – це в сучасних умовах найефективніший шлях відходу від моно власності (державної), її роздержавлення, подолання відчуження людини від власності.

Важливою прикметою перехідної української економіки є швидкі темпи розвитку підприємництва.

Отже, малому й середньому підприємству безумовно необхідно відвести одне з провідних місць у проблемі досягнення стабільності фінансової системи в Україні і, очевидно, процес стабілізації слід терміново здійснювати водночас на макро- і мікрорівнях. Аналіз світового досвіду доводить, що практично в усіх розвинутих країнах держава на макроекономічному рівні бере активну участь у створенні умов формування й розвитку малого підприємства, стимулює і підтримує процес розвитку найдоцільніших та найефективніших його напрямів [1].

В Україні реалізацію державної політики фінансової підтримки підприємництва здійснює Державний комітет з питань регуляторної політики та підприємництва (Держкомпідприємства), а фінансове забезпечення розвитку підприємницької діяльності – Український фонд підтримки підприємства (УФПП), порядок створення й функціонування якого визначається Кабінетом Міністрів України.

Перехід до ринкових відносин, пов'язаний із створенням і розвитком мережі малих підприємств (МП), які здатні активізувати структурну перебудову економіки, надати широку свободу вибору підприємницької діяльності та додаткові робочі місця, забезпечити швидку окупність витрат, оперативно реагувати на зміни споживчого попиту.

Визначальна роль малого підприємства в економіці країни зумовила підвищену увагу держави до цього сектору, практичною реалізацією якої стало розроблення та впровадження систем підтримки суб'єктів малого підприємства. Складовими таких систем є різноманітні заходи, спрямовані на підвищення життєстійкості суб'єктів малого підприємства і розв'язання головних проблем сектору через надання фінансово-кредитної, організаційної, консультативної допомоги, а також допомоги у збуті продукції.

Узагальнення опитувань підприємців, котрі працюють як у розвинутих країнах, так і в країнах із перехідною економікою, приводить до висновку, що однією з найгостріших проблем діяльності переважної більшості суб'єктів малого підприємства є проблема пошуку та отримання фінансових ресурсів, необхідних для авансування процесу виробництва [2]. Ця проблема має особливу складність ще й тому, що можливість отримання кредитів малими підприємствами у традиційний спосіб, тобто у комерційних банках та інших фінансово-кредитних закладах приватного сектору, малоймовірна. Це пов'язано з прагненням

приватних фінансових структур вкладати кошти головним чином у стабільні проекти, а, як відомо, в сфері малого підприємництва притаманний підвищений рівень ризику. Тому базовим напрямом систем державної підтримки суб'єктів малого підприємництва у країнах з розвинутою ринковою економікою є фінансово-кредитна підтримка [2].

Фінансово-кредитна підтримка суб'єктів малого підприємництва у країнах із розвинутою економікою здійснюється переважно під патронажем уряду та державних органів із використанням коштів бюджету, а також авторитету держави і важелів державної економічної політики, що спроможні зробити привабливим для суб'єктів приватного сектору співробітництво з малим підприємництвом.

Згідно з Законом України "Про підприємництво" суб'єктами підприємницької діяльності (підприємцями) на території України можуть бути: громадяни України, інші держави, необмежені законом в правоздатності або дієздатності; юридичні особи всіх форм власності, передбачених законом. Підприємець – це той, хто займається підприємницькою діяльністю з метою отримання прибутку.

Ефективна підприємницька діяльність можлива лише за певних економічних умов при певному політичному устрої, який заохочує підприємництво. Історична практика підтверджує це. Зокрема, в країнах де підприємництво бурхливо розвивалося і розвивається, як правило, завдяки цілеспрямованим зусиллям держав, створювався соціально-економічний клімат, сприятливий для цієї діяльності (США, Японія, ФРН, Гонконг, Сінгапур і т.д.) і навпаки – СРСР, країни східної Європи. Незважаючи на специфіку кожної країни, умови, які найбільш сприяють розвитку підприємництва, такі:

- *стабільність державної економічної і соціальної політики, спрямованої на підтримку підприємництва;*

- *позитивна суспільна думка по відношенню до підприємців і підприємництва;*

- *пільговий податковий режим, який забезпечує дійовий стимул для підприємництва;*

- *наявність розвинутої інфраструктури підтримки підприємництва (наявність інноваційних центрів; спеціалізованих фірм, що надають фінансову допомогу початкуючим підприємцям; консультативних центрів з питань управління, маркетингу, реклами; курсів і шкіл підготовки підприємців і т.д.);*

- *існування ефективної системи захисту інтелектуальної власності, дія якої розповсюджується не лише на винаходи, але й на всю продукцію, новаторські ідеї, концепції і методи ділової активності;*

- *дебюрократизація процедур регулювання господарської діяльності з боку державних органів (скорочення форм звітності, полегшення правил реєстрації і т.д.);*

- *підприємницька етика.*

На плечі державних бюджетів скандинавських країн, наприклад, лягає в головне навантаження, пов'язане з фінансово-кредитною підтримкою сектору. Уряди цих країн надають субсидії та прямі позики малим фірмам-початківцям. У разі перспективних та важливих проектів бюджетні кошти можуть покривати до 50%, а в окремих випадках до 75% сукупних витрат проекту. В Ірландії певним категоріям підприємців-початківців упродовж року з державного бюджету сплачується щомісячна допомога у розмірі 50 фунтів стерлінгів [2].

Реалізація фінансової підтримки малого підприємництва у США є також результатом зусиль держави щодо цього. На практиці вона реалізується, головним чином, у вигляді дотацій, прямих і гарантованих позик.

Гарантовані позики надаються суб'єктам малого підприємництва приватними кредиторами під гарантію держави компенсувати майже всю суму боргу у разі неплатоспроможності позичальника. Га-

рантія держави значно зменшує ризик операції для фінансово-кредитної установи, в наслідок чого маємо зацікавленість кредитора у здійсненні угоди і нижче відсоткові ставки для позичальника. Як правило, відсоток гарантування у США сягає до 90% позикового капіталу, середній розмір гарантованих позик становить 175 тис. дол., а середній термін надання позики - 8 років [3]. Згідно зі звітами Адміністрації малого бізнесу в США, портфель гарантованих позик, які отримали понад 185 тис. малих підприємств, перевищує 27 млрд. дол.[4].

Підприємницька діяльність – складний і багатоплановий процес. Вона вимагає від своїх учасників не лише бажання мати “свою справу” і наявності певної суми грошей – це само собою зрозуміло, але й спеціальної підготовки, майстерності й наполегливості, вміння вибирати сферу діяльності для прикладання своїх зусиль, творчої фантазії і звичайного везіння. Тому далеко не будь-яке ділове починання приносить успіх і багатство підприємцю. Більше половини нових фірм закриваються в перший же рік свого існування через низьку прибутковість ділових операцій, банкрутства, а також відсутність терпіння й наполегливості підприємців.

Сьогодні в Кривому Розі зареєстровано понад 56 тисяч суб'єктів підприємницької діяльності (далі – СПД) – фізичних осіб і 9 тисяч СПД – юридичних осіб. Із них діючих – відповідно 51,7% і 75,1%. З цих цифр зрозуміло, що половина підприємців свою діяльність не здійснюють, а юридичні особи – на три чверті .

Органи законодавчої та виконавчої влади України багато зробили для правової підтримки малого підприємництва. На вирішення багатьох питань орієнтує Розпорядження Кабінету Міністрів України від 26 вересня 2001 р. “Про заходи щодо виконання Національної програми сприяння розвитку малого підприємництва в Україні на 2002 р.”, виданого відповідно до Законів України “Про Національну про-

граму сприяння розвитку малого підприємництва в Україні” і “Про державну підтримку малого підприємництва”. Неухильне їх виконання дозволить малому підприємству зайняти вагомую частку в економіці України у вирішенні найважливішої проблеми щодо зростання рівня зайнятості працездатного населення і його добробуту.

У Кривому Розі на сьогодні більш ніж 30% зареєстрованих СПД здійснюють діяльність у сферах: побутового обслуговування (9%), транспортних перевезень (7%), будівництва та комунального господарства (7%), медицини та фармації (4%), виробництва (3%) та інших (3%).

Необхідною умовою фінансової стабілізації в державі є утримання бюджетного дефіциту шляхом збільшення доходної частини державних фінансів поряд зі зниженням неефективних витрат видаткової частини.

За який же рахунок відбудеться фінансова стабілізація і утримається державний бюджет, якщо тільки 3% СПД здійснюють діяльність у сфері виробництва? Основною діяльністю СПД є функції посередників, які утримуються за рахунок великих підприємств. Таких гігантів як: Південний -, Ігулецький -, Північний -, та Центральний гірничо-збагачувальні комбінати, на чолі яких Криворізький металургійний комбінат.

Що ж перешкоджає СПД створювати діючі підприємства та виробляти, а не перепродавати чи перерозподіляти продукцію?

За наслідками анкетного опитування підприємців під час проведення травневих зустрічей активу підприємницької громадськості з представниками влади, дії влади щодо спрощення бізнесу відчув кожен другий підприємець. Але 49% опитуваних все ж таки цих заходів не відчули, а 38% учасників двох активних опитувань на ТРК “Рудана” заявили, що їм заважають розвивати бізнес у місті бюрократичні перешкоди, які гальмують проходження документів:

- не бажання місцевої влади сприяти розвитку малого та середнього бізнесу (у тому числі приватним підприємствам), з використанням важелів впливу на суб'єктів господарської діяльності в регіоні;

- відсутність фінансових інститутів впливу на розвиток малого та середнього бізнесу (за виключенням податкового регулювання у розмірі підрахунків у місцевий бюджет).

- існування формальних структур сприяння підприємництву (координаційні ради, відділ підприємництва) ефективність роботи яких не дуже значна;

- не проводяться роботи по комплексному дослідженню специфіки регіонального ринку та ринкової інфраструктури, як зі сторони органів місцевого самоврядування так і інших органів державної влади, що робить неможливою дійову консультаційну підтримку малого і середнього бізнесу (за винятком консультування з питань правового характеру);

місцева влада мала б виступати у якості гаранта належного використання інвестованих засобів в регіоні та дотримання прав сторонніх інвесторів, але механізм використання таких гарантій не розроблено (не визначено).

Майже на кожному кроці СПД зіштовхуються з такими перешкодами як:

розпорощене розташування погоджувальних установ;

рішення приймаються, в основному, за закритими дверима;

дублювання вимог погоджувачих інстанцій і документів, які приймаються;

необізнаність підприємців щодо гарантованих їм законодавством прав і обов'язків погоджувачих інстанцій [5].

Так наприклад, одержання дозволу на розміщення кіоску та початок його роботи у м.Кривому Розі триває до одного року. На відкриття об'єкту офіційно витрачає понад 2000 гривень.

Мало хто з підприємців має економічну освіту (відносно загальної кількості

СПД). Тому у більшості СПД постійно виникає багато питань, відповіді на які вони дуже довго шукають, або ж не знаходять взагалі. Зрозуміло, що лише ентузіазму замало, щоб побудувати міцну, стабільну економіку. Тому потрібно розробити та втілити у життя такі заходи, які забезпечили б підвищення рівня економічних знань, економічної свідомості, економічної культури підприємців малого та середнього бізнесу. Можливо, має сенс створити спілку економістів, де підприємці усіх рівнів мали б змогу отримати консультативну допомогу. Або, навіть використати досвід російських консалтингових компаній. Було б дуже не погано створити свою, українську модель, в якій спробувати поєднати все краще зі світового досвіду.

Особливістю малого підприємництва є те, що його суб'єкти в основному працюють на внутрішньоукраїнський ринок, який визначає попит на товари і послуги, прагне до рівноважного стану попиту та пропозиції.

За 1995-2002 рр. частка промислових МП знизилася з 14,3% до 13,4%. А здавалося б, що у промисловому регіоні повинні бути більш сприятливі умови для розвитку МП цього виду діяльності. У процесі створення АТ простежується прагнення великих підприємств дистанціюватися від ряду функцій, що раніше виконувалися їх внутрішніми підрозділами (у першу чергу такими, які відрізнялися пульсуючими навантаженнями). Саме за рахунок цього фактору передбачалося зростання кількості МП у промисловості. Проте на цьому шляху виникло чимало труднощів. Вони пов'язані з формуванням власності на майно МП, розрахунками за використання енергетичних і матеріально-технічних ресурсів, транспорту, соціально-культурних, побутових, оздоровчих об'єктів та ін.

Крім того, багато великих і середніх підприємств ще не відновили власні обігові кошти після гіперінфляції, тому не мають їх у потрібному обсягу. Ця проблема первісно лягає на МП, змушуючи їх працювати на

давальницьких ресурсах, заздальгідь передбачаючи значну частку бартерних операцій та втрату прибутку. Через це великі підприємства оточено МП, які виконують переважно посередницькі функції.

У міру зміцнення економіки та фінансового становища підприємств великого бізнесу, безперечно, зросте кількість МП, які виконуватимуть замовлення на кооперовані поставки продукції виробничо-технічного призначення, розробку і випуск нової техніки, з її виходом до конкурентного середовища ринкових механізмів. А поки що неминуче відбуваються процеси ліквідації та реструктуризації як середніх, так і великих підприємств. З метою працевлаштування працівників, які вивільняються, доцільно законодавчо передбачити стимулювання підприємців, які пропонують їм роботу на своїх підприємствах:

безплатне чи пільгове передання їм у власність або в оренду приміщень, обладнання під гарантії працевлаштування працівників, які вивільняються;

безплатне (замість продажу через аукціон) передання у власність підприємців об'єктів соціальної інфраструктури за умови збереження їх профілю на обумовлений у договорі строк.

На проведеній у червні 2000 р. в Києві конференції обговорювалися питання недержавного мікрокредитування МП. Учасники конференції дійшли висновку, що у сьогоднішніх правових і економічних умовах найбільш реальним вирішенням проблеми для МП може стати мікрокредитування через спеціалізовані недержавні небанківські неприбуткові організації. З ініціативи Державного комітету України з питань регуляторної політики і підприємництва було створено робочу групу, якою підготовлений проект закону з цієї проблеми. У нинішній економічній ситуації потрібна більш розширена і переконлива державна підтримка щодо залучення коштів міжнародних фінансових організацій та іноземних приватних фірм. На початок 2000 р. в

Україні функціонувало понад 4,9 тис. спільних підприємств з прямими іноземними інвестиціями. Але це тільки 2,2% загальної кількості малих підприємств. Проте на них працюють близько 181 тис. чол. і більше 930 тис. за реєстрованих індивідуальних підприємців без створення юридичної особи.

Що до криворізького регіону, то більшість банків міста здійснює питання мікрокредитування, але процедура видачі кредитів та процедура аналізу кредитної заявки по міжнародним стандартам дозволяє визначати найбільш перспективний напрямок бізнесу та ефективні бізнесові проекти. Це дозволяє не дивлячись на зниження загальних об'ємів кредитування підтримувати найбільш перспективні для регіону види діяльності та конкретні підприємства.

Проте існуючі схеми кредитування не дозволяють підтримувати утворення та діяльність інноваційних підприємств, яка пов'язана із значним ступенем ризику та невизначеності поряд із значними для малого бізнесу капітальними вкладеннями.

Список літератури

1. Наумова Л. Ю. "Фінанси України". 11.2001, с.24
2. Кузнецова І.С., "Фінанси України". 06.2001, с.72
3. Разумнова І.І. Развитие российского предпринимательства и американская практика // США и Канада. - 1999.- №3-4. - С.136.
4. Авксентьев Ю.А., Кужель А.В. Украина. Год 1999-время предпринимательства. - К.:СОПС Украины НАНУ.-1999.- С.30.
5. Бизнес – гильдия / Криворожское издание для деловых людей / №1(июль) 2002 г.